

comparative perspective, and the relevant developments in the Ottoman realm. Despite these points, the book offers an ambitious and engaging study of the restructuring of Islamic Law. It is too early to say if Burak's periodization will catch on the literature; but in any case, it paves the way for important debates.

Güneş Işıksel

Mehmet Tütüncü,

Cezayir'de Osmanlı İzleri (1516-1830),

İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2013, 447 s.,
ISBN 978-605-5101-01-5.

Mağrib adıyla da bilinen Kuzey Afrika'nın günümüzde en önemli ülkelelerinden birisi olan Cezayir, adı itibarıyla bir coğrafyayı aynı zamanda, bu ülkenin başkentinin adını tanımlamaktadır. Bu coğrafya, verimli ovaları ve aynı zamanda Avrupa'dan Orta Doğu'ya yolculuk edenlerin uğrak bir mekânı olması sebebiyle stratejik olarak önemli görülmüş ve sırasıyla Kartaca, Roma, Bizans ve daha sonra da Arapların hâkimiyeti altına girmiştir. Fa'stan gelen Murâbitlar ve Muvahhidler'in hakimiyetini Endülüs Emevi Devleti'nin sona ermesiyle başlayan Müslüman göç dalgası izlemiş ve bundan sonra Cezayir, İspanyollar tarafından adım adım ele geçirilmiştir. Bu tehlikeye karşı Cezayir halkı, Barbaros kardeşleri yardımı çağırılmışlar ve Oruç Reis önderliğinde önce Bicâye (1512), Cical (1514) ve sonra da Cezayir (1516) İspanyollar'dan kurtulmuştur. 1516'da Osmanlıların haberi olmadan Türklerin yönetimine dâhil edilen Cezayir'de klasik Osmanlı devlet teşkilat yapısına benzer bir eyalet teşkilatı kurulmuş ve bölge salyaneli beylerbeylik statüsünde merkeze bağlanırken, zaten Barbaros Hayreddin Paşa'nın idaresinde bulunan Cezayir beylerbeylik olarak kendisine verilmiştir. Kaptan-ı deryalardan Kılıç Ali Reis, Mezomorto Hüseyin Paşa ve Cezayirli Gazi Hasan Paşa gibi bazılarının Cezayir'de görev yaptıktan sonra bu göreve geldikleri bilinmektedir. Cezayir'in stratejik önemi Osmanlı hakimiyeti altında da devam etmiştir.

1516'dan 1830'a, yani Cezayir'in Osmanlı Devleti'nden koparılıp Fransa'nın sömürgesi olmasına kadar geçen 314 yıllık Osmanlı hâkimiyetinde, bu coğrafyaya verilen yüksek değer sonucu coğrafyanın hemen her tarafı mimarî eserle

donatılmıştır. Bir milletin maddî ve manevî hafızası ve hatırası olan bu eserlerin büyük çoğunluğu ÷lkemizde maalesef ki ciddi akademik çalışmaların hedefi olmamıştır. Tarihi hafızayı yansıtan bu eserler, çalışılmayı ve gelecek nesillere aktarılmayı beklemektedir. 2013 yılı içerisinde yayınlanan ve Mehmet Tütüncü tarafından ciddi bir araştırmanın ürünü olarak kaleme alınan *Cezayir’de Osmanlı İzleri (1516-1830)* adlı eser, 314 yıllık Osmanlı hâkimiyetinin bu coğrafyada bizlere ve insanlığa bırakmış olduğu emanetleri, kitâbeler, eserler ve meşhurlar bağlamında izlemekte ve bir nebze de olsa bu alandaki boşluğu doldurmaktadır.

Eser Önsöz ve Girişin ardından gelen Kurucular (1518-1546), Beylerbeylik (1546-1587), Valiler (1587-1659), Ağalar Devri ve Dayılar Devri başlıklı beş bölümün yanısıra Kitâbeler Listesi, Cezayir Kitabelerinin Haritası, Kaynaklar ve Dizinden oluşmaktadır. Eserin oldukça nitelikli “Cezayir Tarihine Giriş” kısmında, Cezayireli’nin İslâm devleti hâkimiyeti altına girişinden başlayarak bu bölgede hüküm süren hanedanlar, Cezayir’in Osmanlı hâkimiyetine girmesi ele alınmaktadır. Cezayir Ocağı’nın siyasi, idari ve özellikle donanma gücünden bahsedilmektedir, Cezayireli’ndeki Türk devri kitabeleri incelenmekte ve bu kitabelerin şehirlere göre dağılımını gözler önüne sermektedir. Ayrıca, Cezayir dışındaki diğer şehirlerdeki kitabelerde kullanılan hatlar, malzemeler, yazım metodu, tür veya bina olarak dağılımları, bu kitabelerde kullanılan dil, bunlardaki Kur’ân-ı Kerim ayetleri, ebced kitabeler, vakfiyelerdeki kitabeler, Osmanlı Sultanlarının ismini taşıyan kitabeler, Cezayir Dayılarına ait mühürler, Cezayir Valilerine göre kitabelerin dağılımı, başkent Cezayir’de Türk devri askerî ve savunma yapıları, şehir kapıları, surlar, burçlar, kalelerdeki ve kışlalardaki kitabeler, Amirallik kitabeleri, Bey Sarayındaki kitabeler, cami, türbe, zaviye, çeşmelerdeki kitabeler, Paşa ve Dayılara ait olan mezar taşlarındaki kitabeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu kitabelerin řu anda buldukları yerler, sıra numarasına göre bina türü, maddî özellikleri, kimin adına hangi tarihte yazıldıkları, dili ve ebadı vs. tablolar halinde verilmiş ve konuyla ilgili tarihî haritalar ve görsel malzemelerle okuyucunun anlayabileceği bir şekilde hazırlanmıştır.

Giriş kısmından sonra “Cezayir’de Osmanlı İzleri” bölümü gelmektedir. Bu bölümde, Oruç Reis’in yaptırmış olduğu tek eser olan Şerşel Kalesindeki Oruç Reis Kitabesi’nin (1518) orjinal hali ve tercümesi verilmekte ve Oruç Reis’in hayatı ve Akdenizdeki faaliyetleri anlatılmaktadır. Barbaros Hayreddin Paşa Camii’nde bulunan ve Barbaros Hayreddin Paşa hakkında tarihî birçok yanlış bilgiyi düzeltecek kitabenin yine aslı ve tercümesi incelenmekte ve kitabede babasının adının Yakub et-Türki olarak geçtiği ve Barbaros’un Türk soyundan geldiği izah

edilmektedir. Ayrıca Barbaros Hayreddin Paşa'nın Kaptan Paşa Sarayı'nda paşaya ait armadan, sancaktan bahsedilmekte ve tarihî olarak oldukça önemli bir belge olan Cezayir halkının Yavuz Sultan Selim'e yazmış olduğu mektubun orijinali ve tercümesine yer verilmektedir.

Barbaros Hayreddin Paşa'nın en çok güvendiği kişilerden birisi olan Sefer Ağa'ya ait cami kitabesi ve Hayreddin Paşa'nın evlatlığı olan Hasan Ağa'ya ait mezar kitabesinin tercümeleri ve izahları da eserde yer almaktadır. Bu mezar kitabesi, Cezayir'de Türklere ait en eski mezar kitabesi olması bakımından oldukça kıymetlidir. Bundan sonra kışla, türbe, burç, vakıf, kale, zaviye, saray, camii ve kapı üzerlerinde bulunan Cezayir'deki Osmanlı izlerini taşıyan kitabeler ve mezar taşları ayrıntısıyla incelenmiştir. Kitabelerin yanı sıra, sayfa aralarında bu kitabeleri içeren tarihî yapılar, dönemin ve günümüz Cezayir'ini anlatan Batılıların gözlemleri üzerinden incelenmiştir. Ayrıca, çok sayıda fotoğraf ve gravürün yanı sıra, Osmanlı dönemi Cezayir'ine ait resmî belgelere ve haritalara yer verilmiştir.

XVI. – XIX. yüzyıllar arasındaki Osmanlı hâkimiyetindeki Cezayir'e ait kitabeleri, epigrafik olarak incelemekle beraber, Tütüncü bu kitabelerin tarihî mahiyetleri üzerinde de durmaktadır. Ciddi bir bilimsel çalışmanın ürünü olduğu anlaşılan eser, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'nın en önemli şehirlerinden birisi olan Cezayir ve coğrafyasında nasıl bir hâkimiyet kurduğunu göstermesi ve aynı zamanda günümüzde özellikle Barbaros Hayreddin Paşa hakkında bilinen yanlış tarihî bilgileri düzeltmesi bakımından oldukça kıymetlidir. Mevcut kitabeleri anlaşılabilir kılmak ve aynı zamanda bundan sonra bu dönemler arasında Cezayir hakkında yapılacak olan çalışmalarda araştırmacıların işini kolaylaştırmak için, araştırmacı tablo halinde kitabelerin listesinin yanı sıra, mevcut durumları hakkında bilgiler veren Cezayir şehri dâhilinde bir krokiye de yer vermiştir. Tütüncü'nün, Cezayir'de bulunan Osmanlı tarihî eserlerinin kitabelerini ve eserlerini belgelemek amacıyla uzun yollar kat ettiği, bu kitabeleri titiz bir epigrafi ve tercüme çalışmasıyla bir araya getirdiği ve bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılara ciddi bir kaynak sağladığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun bir süre parçası olan Cezayir hakkında bu tarz bir çalışmanın yapılması, bu bölgede Osmanlı kültürel mirası ve varlığını ortaya koyması bakımından oldukça kıymetli olmakla beraber çalışmanın, daha sonra ecdadımızın hâkimiyet kurmuş olduğu diğer coğrafyalarda da yapılacak olan araştırmalar için de bir öncü niteliği taşıyacağı aşîkârdır.

Cüneyt Güneş